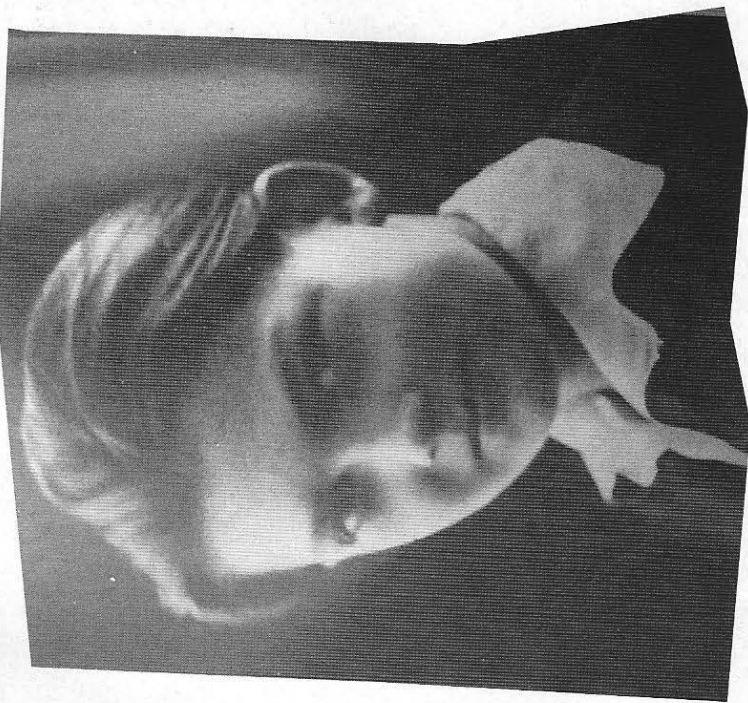

FACTA MORGANA

Žán

Jako své druhé dítě si Rosalie Marais zoufale přála mít děvčátko. Starší dcera zemřela ve věku necelých 3 let. Při dalším pokusu o dítě se přání nesplnilo, ačkoli prý vědma rodině předpovídala: „Budete mít dceru, i když na první pohled to tak vypadat nebude.“ Po porodu pak zblázněná matka vzala na kartářku kuchyňský nůž a byla mela. Tak se narodil Jean Marais.

„Universální lidé nemají potřebu poučovat a neodlišují mezi profesí básníka a popěvkáře.“

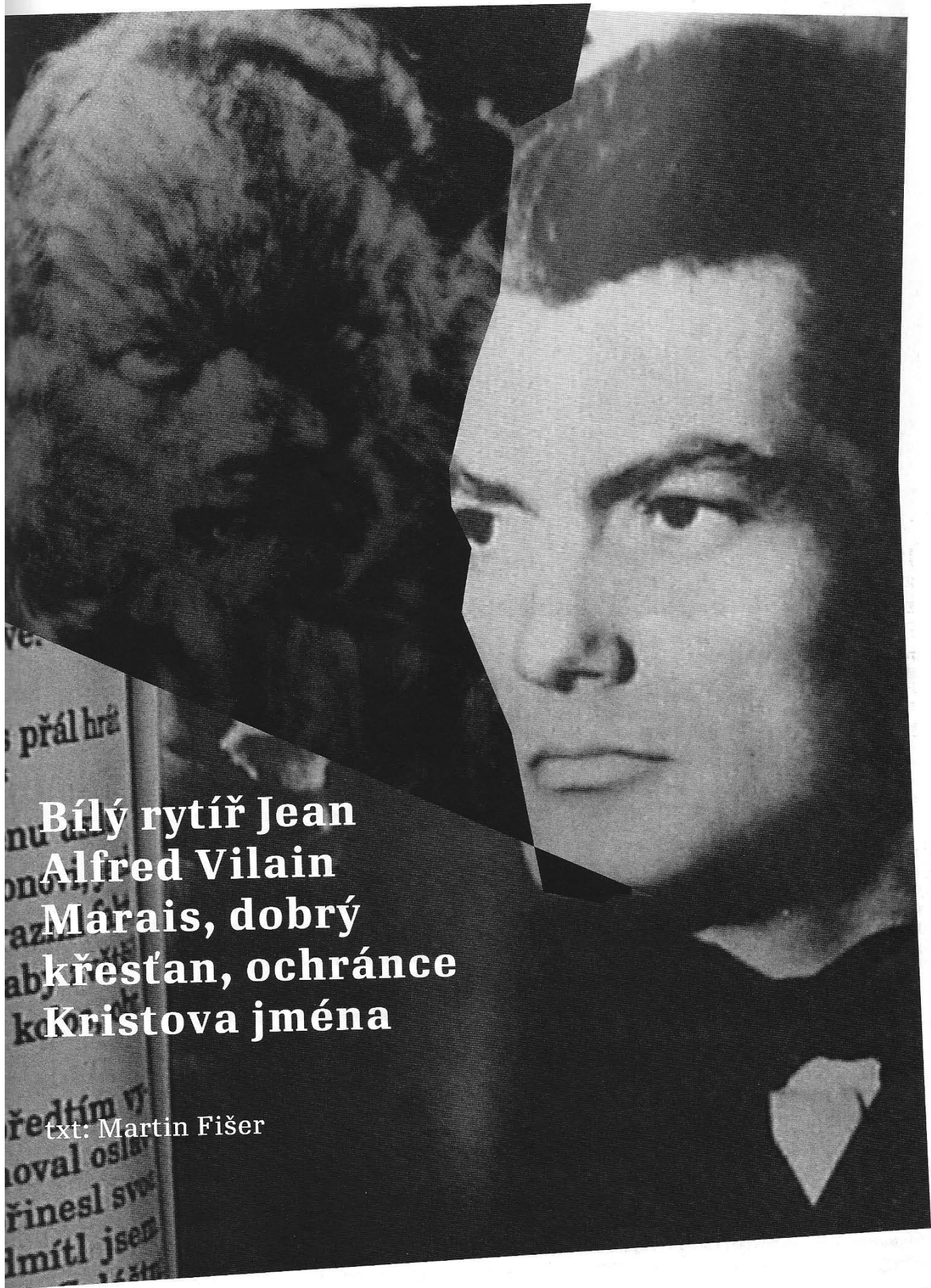
Pascal

Pro výstřednosti všeho druhu jí ostatně Maraisově matce v jeho rodném Cherbourgu přezdívali Pařížanka. Všude se psalo, jakáže to byla vyhlášená krasavice, ale k pocitu štěstí jí to patrně nepřidávalo. Byla zřejmě skutečně až nemocná tíhou osudu – životem s dětmi na maloměstě, do kterého se nehodila. Marais měl staršího bratra Henriho, ale s otcem matka přestala žít brzy. Jedním z důvodů mělo být dlouhé odloučení během I. světové války.

Matka postupně získala pověst notorické lhářky, zlodějky a zjevně i svého druhu callgirl svých stabilních, náhodných i mizejících ctitelů. Zbytek rodiny její výstřelky a následné postihy nesl velice těsně. Syna po porodu přece jen přijala ale oblékala ho do dívčích šatů. On ji pro hry s panenkami a převleky miloval. Nejráději si oblékal svatební šaty a la herečka a „dokonalá blondýna“ Pearl White, na jejíž filmy s matkou stále dokola chodil do biografu. V kostýmech všeho druhu pak běhal rád (stejně jako nahý) po bytě a zahradě celý život, ale výchova a charakter chlapce ovlivnila i starostlivost prarodiny a babičky, jež se staraly o domácnost.

Rodina často měnila adresu, pomalu se blížící směrem ku Paříži. Matka trávila dosti času ve vězení, leč děti měly být před touto infamaci nadlouho uchráněny. Jean se o všem dozvěděl v pubertálních letech a tvrdohlavě se rozhodl matku vyvést z malérů. Chtěl tím nejen ochránit sám sebe, ale přál si rodinu zbavit všelikého tyranizování a nečestek. Když byl s matkou doma sám, spávali spolu v posteli. Když ne, naopak v době matčiny nepřítomnosti hlídal její přítel zvaný strýček Jacques, byl zneužíván k mužově onanii.

Jak převlečený za ženu chodil k pekaři, Marais vzpomínal vždy na okolku. Přímou se těšil, že neodhalili kdo je. Doprovázel pak matku, když chodila krást a pokoušel se ji uchránit před zatčením. Později začal krást i sám. Přání velet loupeživé bandě, být majorem v cizinecké legii a stát se hercem se mu splnila postupně: jako mladík si jej kamarádi zavazovali do čela tlupy „lotrů“. Co nevyplnili, to vykradli nebo rozbili. Šlo vždy o svého druhu „noblesní maléry“. Když jej například v lyceu ponižoval tělocvikář, Marais ho převlečený do dámských šatů z legie i pomsty „svedl“ na veřejnosti. Oba pak po mladíkově odhalení zůstali

ve.
s přál brá
nu
onovi,
raz
aby
ke

**Bílý rytíř Jean
Alfred Vilain
Marais, dobrý
křesťan, ochránce
Kristova jména**

ředitím v
oval osla
řinesl svo
lmítl jse
16. čer.

txt: Martin Fišer

školu opustit. Alespoň se mohl konečně věnovat „hraní“. Také do divadla nadšeně chodil s matkou dávno.

Nejdřív mu našla práci u fotografů. Pokusil se o kamerové zkoušky, ale když přišel na projekci a na plátně uviděl „vychrtlého, uhrovitého a gestikulujícího hastroše s hlasem zrychleným do fistule“, přiznal si zděšení. Při první večeři s podlézavým a role slibujícím producentem se ocitnul ve speciální restauraci s rozestlanou postelí v pozadí. Před tím Marais utekl! Čím dál tím více na něm stála domácnost, stěhování a zařizování nových adres. Stařenky stáry a matka mizela.

faun

K divadlu jej zavedl až první neúspěch u filmářských podloudníků. Pochopil jak mocně je umění stříbrného plátna propletené s kupčeninám a zaprodáním vlastní tělesnosti. Vnitřně toužil tomuto se vysmát. Přijali jej do kursů známého a poctivého Charlese Dullina v divadle Atelier, kde se naučil mnoho. Odtud se sice mohl opět dostat jen do komparsu, nicméně si pro sebe vysvětlil a přiblížil „lásku lidí všeho druhu“ k zvláštnosti zvané divadlo, a nutnost naprosté profesionality. Poté přešel k vybranějšímu oborovému studiu a v přípravách na roli v Králi Oidipovi(!) se setkal s Jeanem Cocteauem, který již v té době byl prvním mužem francouzské poezie.

Cocteau si Maraise hned na první zkoušce vyhlédl a zvolil do hlavní role. Pro odpor zasloužilejších adeptů souboru to musel nakonec odvolat, ale trval na mladíkově uplatnění v roli Malcolma v Macbethovi. Na složitost her nebyl Marais ještě zdaleka připraven, tvrdě si uvědomoval potřebu herecké techniky. Od mládí se ale cvičil v překonávání strachu a přijetí v Cocteauově souboru jej motivovalo k rychlým pokrokům.

Marais pak v kostýmu z bílých obvazů, navzdory tomu, že byl v roli veden k nehybnosti, na dobu tří týdnů „vzplanul nesmírným ohněm navzdory urážlivé hlouposti většiny publika donekonečna v sále provolávajícího sprosté posměšky.“ Celé představení se herci pohybovali buď rovně či v pravých úhlech, aby každé gesto vytvořilo znak číslice. Bylo to avantgardní představení a Marais „stupidní smích porážel jenom silou své duše,“ vyjadřovali se tehdy někteří kritici.

Jeho tvář se stala známou, ale Cocteau náhle zmizel z Paříže a zanechal Maraise i ostatní na rozpacích. Když po dvou měsících zavolal přímo Maraisovi, ze sluchátka se ozval hlas zoufalého člověka: „Stala se katastrofa, odpusťte, jsem do Vás zamilovaný.“ Marais byl šokován. Z obdivu a strachu však „zalhal“: „Já do Vás také.“ Marais si dobře uvědomoval svou šanci. Byla mu nabídnuta nová, hlavní role. Pro mladíka z maloměsta bylo setkání jako vstup do jiného světa. Cocteau se krom poezie věnoval i scenáristice, psal eseje, kreslil, působil jako režisér poetických a experimentálních filmů všemožných metráží. Kouřil však také opium, příležitostně si vypomáhal kokainem i jinými drogami a o jeho homosexualitě se vědělo veřejně.

Kulturní elita Francie, daleko benevolentnější než zbytek světa, tyto prohřešky většinou tolerovala. Neznamenalo to však, že podobně orientovaným takový systém nevytvářel problémy. O své sexuální orientaci Marais později „za mnoho Francouzů“ prohlásil: „Neznamená pro mne problém. Příroda se tak brání přelidnění.“ Mnohokrát líčil, že opravdová láska ke Cocteauovi u něj propukla až po jejich hlubším sblížení. Cocteau mu představil umělce a jejich díla, ale ne všem byl mladík schopen plně rozumět. To se stalo například u děl de Chirica. Marais nad obrazy plakal a nevěděl proč. Mentor mu vysvětlil: „Máš vnitřní smysl pro dokonalost.“ Novodobý prorok Cocteau svého žáka nadále učil vnímat mystické zážitky, studovat jejich významy a znamení. Ten mu neustále vylouval, že není jeho Archandělem, Adonisem, Orfeem, naopak se styděl za svou nevzdělanost a poklesky.

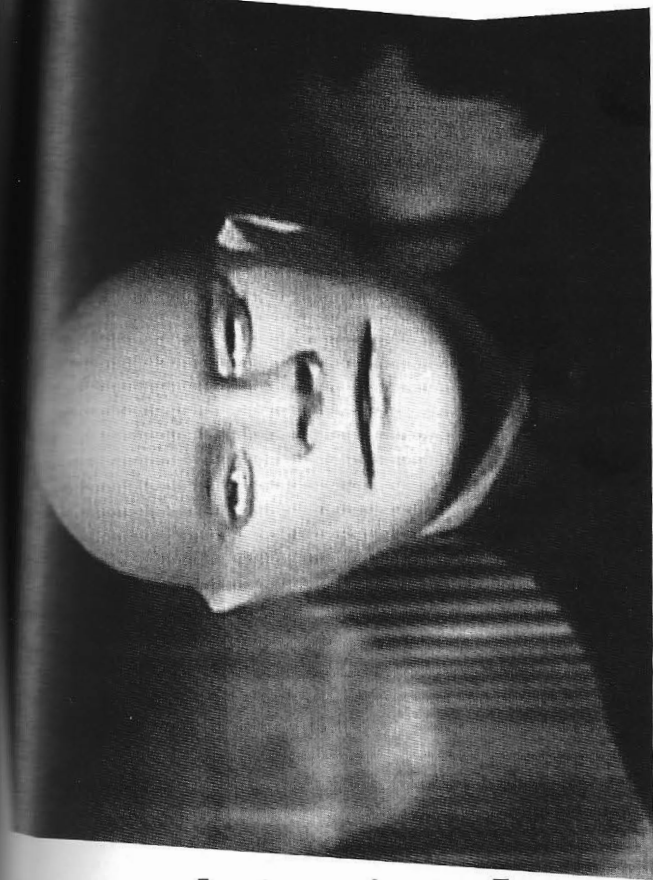
Vnímavý Marais sám byl z Cocteaua nadšen. Oslnilo jej také hejno Cocteauových vlivných a kreativních přátel, a zůstal schopen, ochopen a vděčen za zasněcování do umění. Cocteau se po vyprávění o chlapcově soukromí nabízel, že jej adoptuje. Básník v mladíkovi obnažil, a od „generačního studu“ osvobodil cit pro krásu a přirozenou moudrost se vši ambivalencí těchto dvou extrémů. Když Marais zjistil, že jeho Sherlock Holmes francouzského umění je narkoman, rozhodl se jej připravit na odyvkání podobně jako prahl po tom zbavit matku kleptomanií tím, že peníze bude vydělávat on. Došel však zklamání, stejně jako doktor Watson.

Maraisova dominantní matka byla proti jejich vztahu. Cocteaua urážela, až jí syn s výčitkami svědomí opustil, ač jí nadále navštěvoval a staral se o ni. Když ji vzal na představení, matka dojatá z šepotu obecnostva, oceňujícího synovu krásu, se nakonec se synovou kariérou i orientací smířila.

Žili zpočátku v takřka prázdném bytě ozdobeném jen drobnostmi. Marais jejich bydliště vybavoval postupně, ale svým osobitým způsobem: na vlastních zádech do něj přinesl kovové židle z parku, odkud je vzal před zraky strážníka a prostitutky. Svůj pokoj si pak spíše intuitivně zařídil tak, že v něm byl obklopen svými, Cocteauovými kresbami a rytinami hvězdné oblohy.

Marais popisoval Cocteaua takto: „Narodil se jaksi nakřivo – vlasy mu rostly všemi směry, měl křivé zuby i páteř, neustále se necítil dobře.“ Opium mu pouze dávalo pocit rovnováhy, kterou nutně potřeboval.“ Cocteau od začátku století bojoval s několika málo druhy za krásu v literatuře i v životě – byli ofenzivní vůči buržoazii a defenzivní vůči surrealismu. Byl přecitlivělý, ale spravedlivý a uvědomělý. Do umoru perem i idejemi, bez ohledu na peníze, pomáhal svým přátelům a umělcům, jejichž schopnostem se obdivoval. Mnohokrát sice v jeho vztazích docházelo k emotivním výlevům – žil citově exaltovaně, často s touhou zemřít a vyřešit tím tvůrčí i milostné, existenciální problémy, avšak při setkáním s uměním nebo osobnostmi typu Maxe Jacoba, cítil i Marais, že jde o silné výpovědi, které posilovaly. Jednou Marais našel Cocteaua ležet na zemi v krvi, neboť jej jeho ex-přítel Marcel Kill zbil až k těžkému zranění. Kill se pak velice kál. Dle Maraise, byl i on „směsicí čistoty, šilenství, dobroty a násilí.“ Nemohl jinak, než blízkým odpouštět – stejně tak učinil a učil jej činit Cocteau, pro svou tělesnou konstituci ještě mírumilovnější. Žárlil na Maraise jedině pro jeho pozdější partnerství s Američany Georgem Reichem a Denhamem Footsem, zároveň se jim všem, byť v sebezapření, snažil pomáhat.

Přesto nebo právě proto to Cocteauovi nebránilo, aby mladého herce nabádal neupadat v šanc tupému „večírkaření“ a do područí nevhodných přátel.

britannicus I

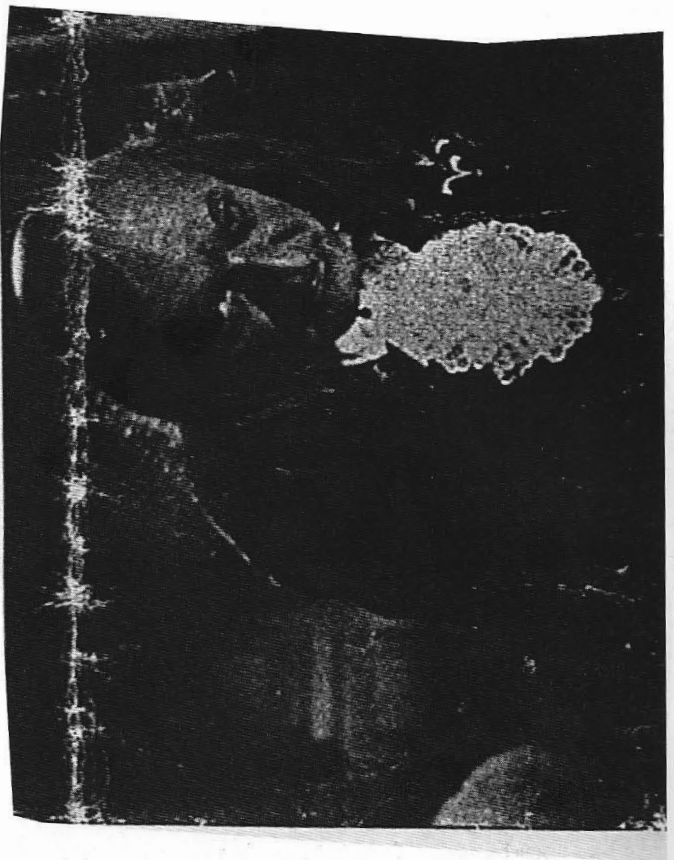
Předobrazem pro Cocteauovu následnou zurputněnou práci, tvořenou pro Maraise, se stala legenda o Tristanovi a Isoldě. V budoucím zfilmování příběhu hrál významnou roli i jeden z mnoha Maraisem adoptovaných psů, Moulouk, a tradiční postava francouzských filmů té doby – zvrhlý, zákeřný a mstivý trpaslík, který svou bizarní podobou zastoupil veškeré negativní (jako jemu samému) nepřející síly světa.

Marais i jeho partnerka se pro roli nechali současně odbarvit na stejný odstín blond vlasů. Lidé se podle nich začali česat, nosil se norský rolák jaký oblékala Maraisova postava zmodernizovaného Tristana. Revoltě se přezdívalo zazou a děla se kupodivu i v době všeobecného odporu Francouzů proti fašismu a vedle jeho ideologizované touhy po „pravé mládeži“. Byl rok 1938.

voják

Stále mladý Marais se stával velkým a slavným hercem, nic však nezabránilo tomu, aby byl v roce 1940 mobilizován a za Cocteauem do Paříže se vracel autem, jemuž přezdíval Srnec, už jen načerno. Ve voze si vozil dokonce i jeho malou sošku. U vojska si z Maraise nejdříve pro jeho zjemnělost tropili žerty. Až později mnozí pochopili, že ten co si mumlá a vykřikuje pro sebe v zákopu, je herec. „Válce jsem nerozuměl a nedokázal se s ním smířit,“ říkal.

I Cocteau za Maraisem dojížděl na frontu. Na linie jej vozila známá krátkovlasá závodnice Violetta Morris, která si nechala uříznout prsa pod záminkou, že jí překážejí při řízení. Vojáci ji považovali za Maraisova bratra, připadali jim stejně šílení a stříleli si z nich, ale oni jim přiváželi z Paříže oblečení a dárky od Coco Chanel a lidí Cocteauova okruhu. Maraisovu slávu a zájem většinou vojáci hrubě nechápali. Teprve když poznali jeho laskavost, z nižších šarží si jej vážili vesměs všichni. Jen jejich manželky jim při pohledu na zmiňované dárečky činily problémy v domnění, že mají milenky. Důstojníci si zato s podivínským vojákem Maraisem nevěděli rady. Chodíval podivně ustrojen (styděl se nosit uniformu), nosil světle modrou košili z představení Hrozných rodičů nebo oblékal košili od smokingu a šedobílou vestu od Coco Chanel, pro-

tože tak se stejně zbarveným Mouloukem tvořili bezvadný pár. Dali mu tedy konečně úkol, kterým by se ho zbavili: samostatně měl hlídat přelety německých letadel z šedesátimetrové zvonice kostela v Roye. Vědělo se, že má špatný zrak.

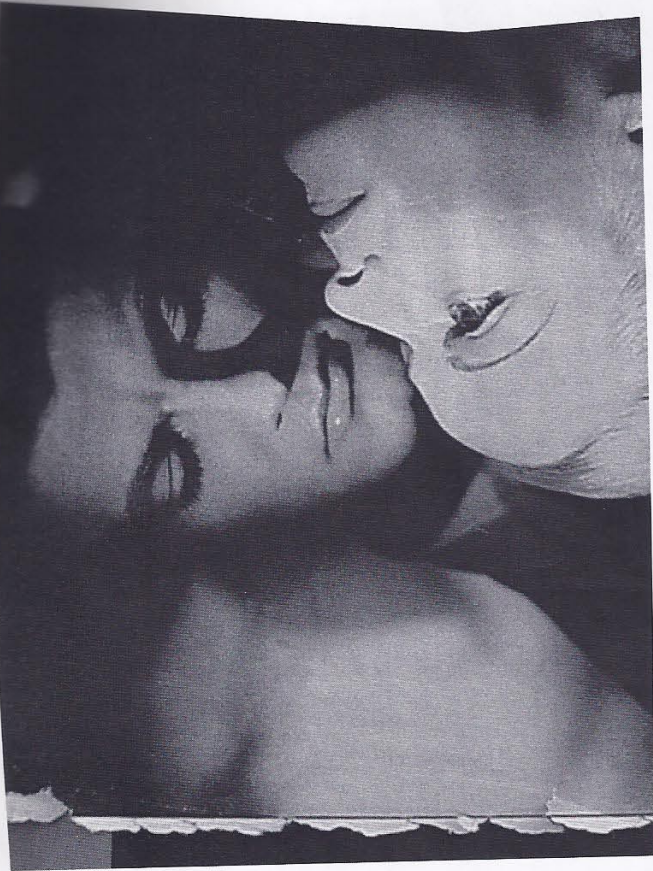
Věž, kde pobýval si vyzdobil kresbami a sluchátkem telefonu pouštěl hudbu děvčatům na poště – ty jej za to nechávali volat Cocteauovi do Paříže. Na věži se opaloval nahý. Vesničané za ním chodili okounět, dokud nebyla vesnice vyklizena a on pak zůstal v liduprázdné vesnici sám jako ve snu. Při bombardování na věži tančil a „řval jako Indián“. Letadla bombardovala vesnici, která už byla mrtvá. Byla to dvojnásobná, ne, trojnásobná parodie, popisoval svou válku. Po porážce Francie se domů vracel přes svobodný Jih. Z nouze vojáci lovili, ale Marais jim jejich veverka vařil na houbách a sám chroustal jen zeleninu.

britannicus II

Marais začal s filmaři věhlasných jmen Delannoyem i s Renoirem. Při snímku Postel s nebesy se milostnými hrátkami sblížil, a tím i v bulváru proslavil, s herečkou Milou Perély. Milenecký vztah trval skoro dva roky a stali se z nich celoživotní přátelé. Jediná žena, kterou kdy byl v budoucnu schopen milovat – herečka Michelle Morganová, byla vdaná. Žil tedy dál v trojlístku s Cocteauem a sekretářem.

Po okupaci větší části vlasti Marais odejel pomoci churavějícímu Cocteauovi, schovávajícímu se před nacisty v Pyrenejích. Když se vrátili, někteří Francouzi Němce již přijímali, vypuklo velké udávání z židovství a levičáctví. Lidé se vraceli do kavárny a divadla začala opět hrát. Marais se styděl. Jakmile přišly zprávy o nebezpečí pro nepoddajné intelektuály, museli pod Pyreneje znovu, leč brzo se opět zkusili vrátit. Když docházelo k zatýkání a vraždám přátel, Marais ležel schovaný v nemocnici po vyoperování mandlí. Trapná operace, kdy mu „japonský chirurg transplantoval kočičí hlasivky“ mu patrně zachránila život.

Cocteau téměř veškerý majetek dával za drogy. Marais mu je v listosti pomáhal shánět i připravovat, ale zároveň jej nutil k odvykací léčbě. Často neměli ani na topení. Marais toužil svým uměním „rozdávat štěstí.“ Cocteau byl oproti tomu varující, „ohlašující“ prorok. Expirace

školu opustit. Alespoň se mohl konečně věnovat „hraní“. Také do divadla nadšeně chodil s matkou dávnou.

Nejdřív mu našla práci u fotografů. Pokusil se o kamerové zkoušky, ale když přišel na projekci a na plátně uviděl „vychrtlého, uhrovitého a gestikulujícího hastroše s hlasem zrychleným do fistule“, přiznal si zděšení. Při první večeři s podlézavým a role slibujícím producentem se ocitnul ve speciální restauraci s rozestlanou postelí v pozadí. Před tím Marais utekl! Čím dál tím více na něm stála domácnost, stěhování a zařizování nových adres. Stařenky stárly a matka mizela.

faun

K divadlu jej zavedl až první neúspěch u filmářských podloudníků. Pochopil jak mocně je umění stříbrného plátna propletené s kupčím a zaprodáním vlastní tělesnosti. Vnitřně toužil tomuto se vysmát. Přijali jej do kursů známého a poctivého Charlese Dullina v divadle Atelier, kde se naučil mnoho. Odtud se sice mohl opět dostat jen do komparsu, nicméně si pro sebe vysvětlil a přiblížil „lásku lidí všeho druhu“ k zvláštnosti zvané divadlo, a nutnost naprosté profesionality. Poté přešel k vybranějšímu oborovému studiu a v přípravách na roli v Králi Oidipovi(!) se setkal s Jeanem Cocteauem, který již v té době byl prvním mužem francouzské poezie.

Cocteau si Maraise hned na první zkoušce vyhlédl a zvolil do hlavní role. Pro odpor zasloužilejších adeptů souboru to musel nakonec odvolat, ale trval na mladíkově uplatnění v roli Malcolma v Macbethovi. Na složitost her nebyl Marais ještě zdaleka připraven, tvrdě si uvědomoval potřebu herecké techniky. Od mládí se ale cvičil v překonávání strachu a přijetí v Cocteauově souboru jej motivovalo k rychlým pokrokům.

Marais pak v kostýmu z bílých obvazů, navzdory tomu, že byl v roli veden k nehybnosti, na dobu tří týdnů „vzplanul nesmírným ohněm navzdory urážlivé hlouposti většiny publika donekonečna v sále provolávajícího sprosté posměšky.“ Celé představení se herci pohybovali buď rovně či v pravých úhlech, aby každé gesto vytvořilo znak číslice. Bylo to avantgardní představení a Marais „stupidní smích porážel jenom silou své duše,“ vyjadřovali se tehdy někteří kritici.

Jeho tvář se stala známou, ale Cocteau náhle zmizel z Paříže a nechal Maraise i ostatní na rozpacích. Když po dvou měsících zavolal přímo Maraisovi, ze sluchátka se ozval hlas zoufalého člověka: „Stala se katastrofa, odpusťte, jsem do Vás zamilovaný.“ Marais byl šokován. Z obdivu a strachu však „zahal“: „Já do Vás také.“ Marais si dobytě uvědomoval svou šanci. Byla mu nabídnuta nová, hlavní role. Pro mladíka z maloměsta bylo setkání jako vstup do jiného světa. Cocteau se krom poezie věnoval i scenáristice, psal eseje, kreslil, působil jako režisér poetických a experimentálních filmů všemožných metráží. Kouřil však také opium, příležitostně si vypomáhal kokainem i jinými drogami a o jeho homosexualitě se vědělo veřejně.

Kulturní elita Francie, daleko benevolentnější než zbytek světa, tyto prohřešky většinou tolerovala. Neznamenalo to však, že podobně orientovaný takový systém nevytvářel problémy. O své sexuální orientaci Marais později „za mnoho Francouzů“ prohlásil: „Neznamená pro mne problém. Příroda se tak brání předlídění.“ Mnohokrát líčil, že opravdová láska ke Cocteauovi u něj propukla až po jejich hlubším sblížení. Cocteau mu představil umělce a jejich díla, ale ne všem byl mladík schopen plně rozumět. To se stalo například u děl de Chirica. Marais nad obrazy plakal a nevěděl proč. Mentor mu vysvětlil: „Máš vnitřní smysl pro dokonalost.“ Novodobý prorok Cocteau svého žáka nadále učil vnímat mystické zážitky, studovat jejich významy a znamení. Ten mu neustále vymlouval, že není jeho Archandělem, Adonisem, Orfeem, naopak se styděl za svou nevzdělanost a poklesky.

Vnímavý Marais sám byl z Cocteaua nadšen. Oslnilo jej také hejno Cocteauových vlivných a kreativních přátel, a zůstal schopen, ochotný a vděčný za zasvěcování do umění. Cocteau se po vyprávění o chlapcově soukromí nabízel, že jej adoptuje. Básník v mladíkovi obnažil, a od „generačního studu“ osvobodil cit pro krásu a přirozenou moudrost se vši ambivalencí těchto dvou extrémů. Když Marais zjistil, že jeho Sherlock Holmes francouzského umění je narkoman, rozhodl se jej přeprovít na odvykání podobně jako prahl po tom zbavit matku kleptomanie tím, že peníze bude vydělávat on. Došel však zklamání, stejně jako doktor Watson.

Maraisova dominantní matka byla proti jejich vztahu. Cocteaua urážela, až ji syn s výčitkami svědomí opustil, ač ji nadále navštěvoval a staral se o ni. Když ji vzal na představení, matka dojatá z šepotu obecenství, oceňujícího synovu krásu, se nakonec se synovou kariérou i orientací smířila.

Žili zpočátku v takřka prázdném bytě ozdobeném jen drobnostmi. Marais jejich bydlíště vybavoval postupně, ale svým osobitým způsobem: na vlastních zádech do něj přinesl kovové židle z parku, odkud je vzal před zraky strážníka a prostitutek. Svůj pokoj si pak spíše intuitivně zařídil tak, že v něm byl obklopen svými, Cocteauovými kresbami a rytinami hvězdné oblohy.

Marais popisoval Cocteaua takto: „Narodil se jaksi nakřivo - vlastně mu rostly všemi směry, měl křivé zuby i páteř, neustále se necítil dobře.“ Opium mu pouze dávalo pocit rovnováhy, kterou nutně potřeboval. Cocteau od začátku století bojoval s několika málo druhy za krásu v literatuře i v životě - byli ofenzivní vůči buržoazii a defenzivní vůči surrealismu. Byl přecitlivělý, ale spravedlivý a uvědomělý. Do úmorného perem i idejemi, bez ohledu na peníze, pomáhal svým přátelům a umělcům, jejichž schopnostem se obdivoval. Mnohokrát sice v jeho vztazích docházelo k emotivním výlevům - žil citově exaltovaně, často s touhou zemřít a vyřešit tím tvůrčí i milostné, existenciální problémy, avšak při setkáním s uměním nebo osobnostmi typu Maxe Jacoba, cítil i Marais, že jde o silné výpovědi, které posilovaly. Jednou Marais našel Cocteaua ležet na zemi v krvi, neboť jej jeho ex-přítel Marcel Kill zbil až k tělesnému zranění. Kill se pak velice kál. Dle Maraise, byl i on „směšně čistoty, šilenství, dobroty a násilí.“ Nemohl jinak, než blízkým odpouštět - stejně tak učinil a učil jej činit Cocteau, pro svou tělesnou konstituci ještě mírumilovnější. Žárlil na Maraise jedině pro jeho pozdější partnerství s Američany Georgem Reichem a Denhamem Footsem, zároveň se jim všem, byť v sebezapření, snažil pomáhat.

Přesto nebo právě proto to Cocteauovi nebránilo, aby mladého Maraisa nabádal neupadat všanc tupému „večírkaření“ a do područí nevhodných přátel.

básně Konec Potomaku, v níž básník ještě před válkou popisoval zničená města, vedla ke vzniku další hry pro Maraise – Psací stroj; o lhářích a mýtomanech. Marais si nad ostatní nesmírně vážil herečky, jak říkal „posvěcené bytosti“ – Yvonne de Bray. Když své rádkyni nadšeně oznámil, že v novém představení Psacího stroje má možnost hrát dvě role zároveň, varovala jej, že rozbije hubu zase sám sobě. Nastaly potíže s cenzurou. Když Marais před přáteli prohlásil, že bude Cocteaua bránit i za cenu zabítí jeho protivníků, odklidili jej raději na campagne. Tam zjistili, že je náměsíčný. Začal se proto o to úporněji uklidňovat malováním.

Mladický Marais se během válečných let setkal s německým sochařem smyslných aktů Arne Breckerem, který se znal s Hitlerem. Podobně jako v legendě o „cestě“ Bugsy Siegelové k Mussolinimu, chtěl i francouzský herec využít příležitosti: skrze Breckera se vetřít k Hitlerovi a svět osvobodit jeho vraždou ještě před Spojenci. Všichni na něj pohlíželi jedině pobaveně. Bavil se i sám. Myslel to „napůl vážně, napůl seriózně“, ale okolnosti války jej vedly spíše k podobně ukvapenému uvažování a hovorům.

Cocteau se rozhodl pro odvážnou režii i roli s Racinovou hrou Andromaché. Na jevišti se objevili nazí muži a naopak cele zahalené ženy – samozřejmě tím okamžitě vyvolali protesty fašistů. „Měli by ho zastřelit! Je to homosexuální představení!“ A pískot na otevřené scéně. Hra za týden zmizela z programu obsazením divadla milicí. Herec a režisér měli být zatčeni. Nakonec přišlo povstání.

Mezi známějšími herci se obdivuhodně zachovali zejména Maurice Chevalier a Jean Gabin. Posledně jmenovaný se brzy po krátké emigraci do USA rozhodl vstoupit do de Gaullových jednotek Svobodné Francie. Marais to udělal o něco později. Zatímco v Paříži se hrálo divadlo, Marais a Gabin ještě dlouhé týdny seděli v armádních rachotnách a vyháněli okupanty ze zbytku domoviny. Marais obdržel dokonce válečný kříž za pomoc při záchraně řádových sester uvízlých v sanitce v nepřátelské palbě.

navrátilce

Po válce duo umělců vše dohánělo a Marais mnil co nejdříve přestat být posmívaným typem pařížského bonvivánského hezounka a hrdiny. Přál si zdokonalit se, začal tedy s kaskadérskými kousky. Chtěl na scéně „třeba i umírat, ale vše opravdu... Chci hrát, abych nemusel hrát v životě.“ Pro další roli se naučil jezdit na koni, kterého neřídil, ale probíhal mezi nimi „přenos myšlenek“. Při natáčení filmové verze Dvojhlavého orla padal z třiceti schodů a všichni o něj měli strach, když plnil Cocteauovo přání, aby po pádu zůstal nehnuté ležet a kamera jela dál, aby právě toto „mrtvolné“ ticho zachytila. Podařilo se mu to bez jediné modřiny. Fyzicky náročné scény neopakoval a zvykl si je provádět napoprve.

bestie

Poté co Maraisovo dlouhé háro, pro film Věčný návrat často barvené do modra, zelena či fialova, vzbudilo patřičný obdiv rebelující mládeže. Cocteau prohlásil: „Nezajímá mne dělat filmy, ale jen jeden, a zmobilizovat při tom ty nejhlubší síly, které jsou Francii vlastní, co jí mají v oblasti ducha vrátit vše dosud nepřekonané.“ Jednalo se o pohádku Kráska a zvíře. Výtvarníka dělal Christian Bérard, po celé natáčení postupoval doposud nevídaným způsobem. Proti konvencím komerce například špilnil kostýmy, aby scéna na plátně nevypadala jako umělé divadlo. Snímek vynesl, ačkoli ne okamžitě, miliony. Marais ale honorář nedostal. O penězích se psalo, ale v souvislosti jiné: „Nejkrásnější herec Francie – pod maskou za 50 tisíc franků.“ Marais si ji nechával na hlavě i v momentech stravování. Strašil tím své kolegy.

Cocteau si však v silném osvětlení reflektorů přivodil kožní onemocnění. Pokračovat v realizaci filmu mu umožňoval jedině právě objevený penicilin, ale i tak pracoval v klobouku, pod nímž měl černý papír přes obličej, jen s dírkami na oči. Nakonec musel být umístěn do skleněné aseptické klece v nemocnici, ale po vyléčení film s obdivuhodným vypětím sil dokončil.

Otázkou zůstalo, zda byl film opravdu tak MAGICKÝ. Na Maraisovi bylo kouzelné všechno a nic. Nezdál se být z tohoto světa a zároveň nevíce z něj. Stál uprostřed, v samotném středu všeho.

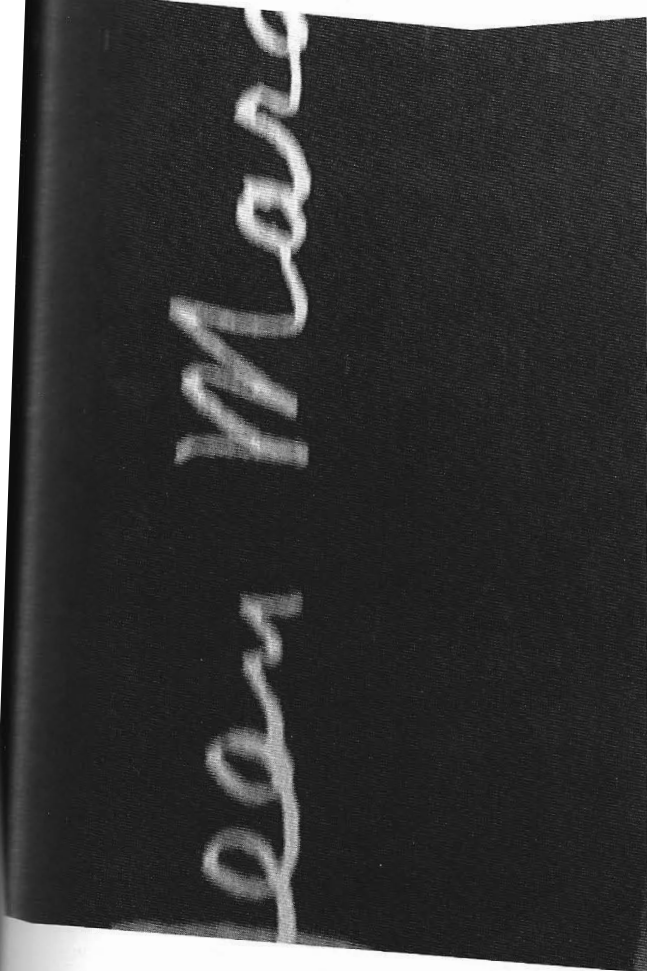
rytíř

Celý život se vyhýbal nebezpečným poklonám a patolízalství, nechtěl proto později noviny ze zásady. Mnozí jeho výkony považovali za „chůzi na laně mezi dobrým a špatným.“ Vlastnosti jako skromnost, něhu, monotónní hlas – pro význam slova a ne vlastní úspěch, kouzlo či „otisk božství“, jeho vznešenost, čistotu a sílu, spojení jednoduchosti, prostoty, citu a velikosti se složitostí zároveň – to vše se jim zdálo spíše jako náhoda, než jako snadno popsatelný, konvenčně dobrý projev u uznávaného typu herců. Většinu kritiky nikdy nespokojoval.

Cocteau zřejmě rozpoznal, co některým na Maraisovi vadilo: „Vyprávěl vždy a vše důkladně. Často dlouho a bez konce.“ A byl otevřenější: „V jeho duši plane oheň.“ A spisovatel Roger du Gard snad i pozornější, když napsal: „Marais je umělcem do konečků prstů“, sledujíc hercovo rozčechání a jeho kradmé pohledy na scéně – jíz se projevovala inteligence a křivice, pestrost i exprese herce, jež ví přesně co a kde dělá, když stačí publikum upozorňovat na ambivalenci hereckého předvádění figur a odbíhání k vlastnímu autorskému komentáři takové akce – neboť i herec žije svůj život a má svůj názor (svou HRU).

Nyní také pro působení v divadle si více než často připravoval masku, třeba v plešouna s křivým nosem (i pro výraznou historickou postavu typu Julia Césara). I svůj podíl na podobě projektů, v nichž se objevil, „maskoval“ čím dál tím víc. Diváci na něj chodili a nepoznávali jej.

S filmem Hrbáč souhlasil právě kvůli masce lidské kreatury s hrbenem. Vybral si ji přímo proti vlastní přirozenosti. V hrbáče se toužil dokonce proměnit. V masce a historickém kostýmu se přemísťoval sám svým automobilem z jedné lokace na druhou a takto se kolemjdoucích lidí ptal na cestu. Ohromě se tím bavil a umanutě, s radostí školáka to několikrát zopakoval. Obzvláště sebevědomé dívky se jeho způsobem strofrancouzštině, již k nim v masce a v kostýmu dvorně promlouval, smály, ale zároveň budil u nich jindy nebývalý respekt. Ve veselo hrách hrál rozhodně rád, jelikož byl přesvědčen, že rozdávát lidem smích je

větší dar, jaký člověk může světu dát. Kdo se směje, má v duši laskavost, říkával.

V jeho kariéře převažující a proslavený typ romantického hrdiny se mu zpočátku nedařilo vytvořit snadno. Poprvé tomu bylo při pokusu vyjádřit podstatu Edmonda Dantese u Hraběte Monte Christa. Postavě jakoby chyběla opravdovost. Začal proto režiséry uvádět v úžas a hysterii svým artistickým riskováním, jež jednoho dne obhlédl od klauna zimního cirkusu.

Při natáčení Kapitána šplhal Marais na hradby bez jištění, jen s pomocí dýk zapíchaných mezi kameny zdi. Jedna se náhle zlomila a herec spadl z pětmetrové výšky. Přesto výstup opět sám zopakoval. „Nechci, aby někdo podstupoval riziko místo mě. Přečetl jsem si scénář a vím čeho jsem schopen. Dubl navíc i ruší můj kontakt s rolí.“ Trik utajit před ním natáčení jednoho ze skoků ze stěny hradu Marais vytužil a na plac dorazil před ostatními a spolu s podplaceným kameramanem natočil scénu tajně a bez režiséra. Při realizaci snímku *Ve službách krále* vedle Maraise hrál v roli krále Ludvíka dnes již kultovní reprezentant avantgardní i klasické pantomimy – Jean-Louis Barrault. Když Marais vstoupil na scénu dveřmi, Barrault všechny přítomné pobavil výstižným bonmotem: „Cože, Vy nepřicházíte oknem?“

V *Kněžně de Clèves* hrál podváděného manžela, umírajícího, byla to postava s vnitřním prožitkem. Většinové publikum ale křičelo po okázalejším hrdinovi. Maraise, v područenství mašinérie filmařů, zejména producentů, staromódnost dosavadních filmů trápila. Právě tehdy začal hodně roli odmítat.

papá

Svého psa vozil Marais tajně metrem nebo s ním běhal vedle kola do divadla či po parku, když pes nemohl, vozil jej na kole v batohu. Styděl se

za pláč, když mu pes umíral. Chtěl koupit dětské autíčko, aby nemožícího mohl ve městě vyvážet na procházku. Píchal mu injekce a když mu stříkačka vypadla v metru, tušil, že v lidech mohl vzbudit dojem, že je narkoman. Nikdy jím ale nebyl. Jeho jedinou vášní byla práce, „až jsem se za to stydl.“ To kvůli psovi také uvažoval o koupi venkovského domu se zahradou. Než tak učinil, Moulouk zemřel.

Marais dostává dopis, v něm jej žádá o návštěvu otec. Při setkání se dozvídá, že před svatbou byla matka hluboce věřící, dokonce se chtěla stát jeptiškou. Ovlivnilo ji však studentské prostředí budoucího manžela. Otec tehdy spolu s ostatními věřil, že budou něco víc, když zapřou Boha. Maraisova matka se tak začala prohlašovat za ateistku. Marais se v tomto člověku začal poznávat podle gest i osudů. Otec byl veterinářem, v šedesáti letech složil pilotní zkoušky a rovněž nedokázal hospodařit s penězi.

Příště vzal Marais za umírajícím otcem i matku. Při návštěvě nahlučlé matky u nemožícího manžela se Marais musel paradoxům života smát. Když si však uvědomil, že otec na matku celý život čekal a ta že svůj snubní prsten nikdy neodložila, pohnulo jím dojetí. Po otcově smrti tisk psal, že ten den jako herec „nebyl dostatečně laškovný“.

Otcovství ale zanedlouho začala zpochybňovat další setkání a pravdu o svém původu se nedozvěděl ani od umírající matky. (Nedávny televizní dokument dokonce spekuloval, že Jean Marais byl vlastně Jan Mareš a jeho otec přišel do Francie před první válkou z Bohuslavic u Nového města.) Matka se na stará kolena víc a víc obklopovala ve teší, synovými plakáty a fotografiemi. Doma chodila oblékaná jako tulák, když vyšla upravená ven, zbožňovali ji pro její eleganci. Celý život byla rozdvojenou osobností. Šest měsíců před smrtí se o ni den co den staral. Pomáhal mu Serge, mladý cikán, kterého později Marais adoptoval a pro Sergovu rodinu s dětmi na sklonku života zůstal platným i jako pravý dědeček. Pokoušel se přes množství práce starat se také o Cocteaua. Ten však na konci života žil raději jinde. Seznámil se s mladíčkým malířem Edouardem Dhermittem, jenž se také stal jeho dědicem. V roce 1963, při natáčení snímku *Ctihodný Stanislas*, tajný agent, v němž Marais novodobě exceloval, Cocteau zemřel.

Marais teď točil na Korsice a v Jugoslávii. Nechtěl hrát už jen milovníky a hrdiny. Film *Ložnice dospívajících děvčat* pro něj znamenal setkání s mladou a výjimečnou herečkou – Jeanne Moreau. Když ji však pomohl v kariéře a poznal ji blíže, všiml si, že si za peníze najímala potlesk kulisářů. Jindy jej zklamala zase zpupným a nepatřičným odmítáním nechat se vést geniálním textem klasické hry, kterou režiroval. Prál jí úspěch, ale už jí role ne(s)věřil. Pro komedii *Julietta* tedy později hledal jiný typ partnerky, sobě bližší: ženu-dítě. Byl to Marais, kdo objevil první světovou neherečku. Ženu jeho kolegy Rogera Vadima, tehdy ještě naprosto neznámou krásku Brigitte Bardot, manželovu *Barbarellu*. V připravované komedii hrát už nestihla, Marais ale zařídil, aby si vedle ní mohl zahrát alespoň ve filmu *Budoucí hvězdy*.

fantomarais

Tehdy byl Maraise již chtivý Hollywood odmítnut kvůli stálé lásce a jistotě tehdejší jako každé doby – divadlu. Bez něj by prý nebyl šťastný. Vedle toho však vznikal ryze evropský thriller – komerční nutnost v reakci na rušení amerického studiového systému. Objevil se *Belmondův Cartouche* (upovídanejší verze nikdy nepřekonaného *Fanfána Tulipána Gérarda Philipa*) a *Delonův Černý tulipán*. O Maraise už v těchto historizujících analogiích ještě neznámých nováčků mladší publikum neprojevovalo zájem. Nepřijímali ani *Gabina*, v jeho případě si našli náhradu v *Lino Venturovi*.

„Nová vlna ublížila francouzskému filmu hodně, protože v zesíleném mediálním světě se hvězdami chtěli stát také režiséři. Bývalý systém hvězd alespoň přitahoval lidi do kin,“ nechal zaslechnout svou trpkost Marais. V 60. letech nastoupila deziluzivní parta mladých hvězd, jejíž ideály „revoluce a revolty“ ve většině případů vyzaly za své všemožným typem úplatků – *Delon*, *Belmondo* v čele herců (s *Depardieuem* v závěsu) a spolu s nimi nový typ filmů (menších i mezinárodních koprodukcí), i hrdinů (nezřídka signifikantních i malých charakterem).

Celá dosavadní Maraisova kariéra i tak zůstávala komplexní, vědomě řízená – cílená. Obzvláště patrné je to na nadšeném přijetí dvojrole v seriálu filmů o *Fantomasovi*. Marais se na seriál o *Fantomasovi*